

גליון "והיו הדברים"

רשום על מצבת רבינו
בווארשא

ומי שישתדל בחדפסת
הספרים יהיה לו המחבר
למליץ אם יהיה לו זכות

מתורת הגה"ק ר' אריה ליב צינץ זי"ע
אבד"ק פלאצק ובסוף ימיו בווארשא

פר' פנחס תשפ"ב

גליון 17

שמבן חודש לא היו רק כ"ב אלף, שאינו מחצית מפחות שבשבטי בני יעקב. אכן רצה הוא יתברך להראות למופת שלא יאמרו אם בגופם שלטו, וזה המופת לא היה צריך לשבט לוי, וידוע כי הוא יתברך אינו משנה הטבע למה שאינו הכרח גדול, וגם אולי יתלו בזרע יעקב שפרים ורבים שלא כדרך הטבע, ולזה בא המופת שאדרבה שבט לוי שלא היו בשעבוד והיו להם להפרות ולהרבות יותר לא פרו ורבו שלא כטבע, וישראל נתרבו שלא כטבע, הרי זה מופת חותך שהיה בנס והשגחה פרטית להורות ששמרו ייחוסם אעפ"י ששלטו בגופם.

והנה עכשיו מצינו שנתרבו שבט לוי על המנין שבמדבר וישראל נתמעטו והיה ח"ו הרהור שמחמת שקצתן נפרצו בזנות יהיו כולם בכלל החסד שלא שמרו קדושתן. גם מצינו לעיל במדרש שלכך נמנו שבט לוי לבדן לפי שצפה הקב"ה שעתידיה לעמוד גזירה על כל הנמנין מן עשרים. והנה לזאת יחרד לבם פן ח"ו לכך נבדלו גם עכשיו שבט לוי מן המנויים, ולזה בא הכתוב ליתן טעם, ויהיה הפקודים שלשה ועשרים אלף כו' כי לא התפקדו בתוך בני ישראל ולא מן הטעם של מנין הנעשה במדבר רק כי לא נתן להם נחלה בתוכם. ואל יהיה הרהור שלכך לא נתרבו ישראל לפי שנתחללו מקדושתן, כי הנשארים כולם קדושים ככחם אז כחם עתה לשמור גדר הקדושה, רק לפי שהוא יתברך אמר להם מות ימותו במדבר הרי כולם מתו במדבר, משא"כ שבט לוי שלא נגזרה גזירה עליהם נתרבו בטבע כפי מה שהוא, אבל ישראל שכל יוצאי מצרים מתו במדבר לכך לא היה בהם הרבוי.

*

ובני קרח לא מתו. כתב באה"ע פ' קרח על הפ' "אתם המיתם את עם ה'", הטעם שאין זו ראייה שמא בתפלתכם או בחכמה שידעתם שרפתם המקריבים.

והנה על הבליעה לא היה להם שום הרהור כי בוודאי מוה' היה, ובא האות שבני קרח הגם שנבלעו מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו הרי זה מופת חותך שאין הערוד ממית אלא החטא ממית, ואחר שהרהרו בתשובה נתבצר להם מקום בגיהנם, לזה לא היה שום ספק בלבם כי ודאי יד' ה' עשתה זאת ואין זולתו לכן ויהיו לנס.

*

ויקרב משה את משפטן לפני ה'. מה שלא דן דינם כבר אמרו חז"ל ב"ב קי"ט א' יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן אבל לא היה יודע אם נוטלות תלק בכורה אם לאו.

ואני אמרתי לפי שטחיות הכתובים שאמרו "תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו", והוא יתברך השיב "נתון נתן להם אחוזת נחלה". ויראה ליתן טעם חדש שלא היה יכול משה לשפוט משפטן. והוא עפ"י דינא דגמרא שאם הבעל דין היה טוען והדיין היה רואה שמתחייב יותר, לא היה לו לפסוק יותר ממה שתובע, והר"ד יונתן (אורים ותומים סימן י"ז ס"ק ה') מסיק דאם הבעל דין היה יודע, ומ"מ לא היה תובע יותר לא היה לו לפסוק יותר אבל אם הוא לא היה יודע ומחמת טעות לא היה תובע יותר פתח פיך לאלם הוא.

לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. יש לדייק לשון "לכן אמור", שנראה כנתינת טעם, והל"ל בפשיטות אמור הנני נותן לו.

וגם יש לדייק שבפרשה דלעיל כתיב וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, ושם לא דרשו חז"ל לפי שהיו השבטים מבזין וכו'.

לכן י"ל עפ"י מה דאיתא בפוסקים דאם כתב יוסף בן שמעון שליט"א הוא סימן, ובאה"ע סימן קכ"ט דאין לכתוב המכונה אחר שם אביו, דל"ל דהכנוי הוא על אביו, וחילק הש"ך דכשבאין לברכו אמרינן דקאי על אדם שעוסקין בו כיון שמזכירין אותו לשבח.

וא"כ י"ל דבפ' דלעיל י"ל דהכהן קאי על אהרן, לזה בא הכתוב פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמותי וכו' לכן אמור, שלא יטעו דהכהן קאי על אהרן, כיון שאני בא לברכו והנני נותן לו היינו ברכה א"כ קאי על אדם שעוסקין בו א"כ ממילא תיבת "הכהן" נמשך אחר פינחס, לכן "והיתה לו", גם בשעה שנאמר וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן.

*

ושם איש ישראל המוכה כו'. זכר אשר הוכה, והוא עפ"י מ"ש בדרושים לבל יבצר מהרהר על פנחס שזכה לכהונה שהוא איש חסד, וכזה שהרג אפילו בשוגג לא ישא כפיו, ולזה אמר בזהר שלא נזכר שם פינחס, אשר הכה פינחס, ואולם באמת אמר השיב את חמותי, כי אדרבה הוא הציל נפשות כי כבר היו מוכנים למיתתו ע"י שניתן רשות למלאך המשחית וכל המומותין כבר בני תמותה. ולז"א אשר הוכה כבר, משא"כ במדינית דאמרינן שבת ל"ב א' שטנא בתרי אומי לא שליט לזה באשה אין כתיב רק "ושם האשה המוכה" רק בשביל זה לא נפסל לכהונה.

*

ויהיו פקודיהם כו'. לכאורה הוא למותר שכבר מבואר "לאלה תחלק הארץ", וגם למה שינה "אלה פקודי משה ואלעזר הכהן", מה שלא נאמר בחומש הפקודים בפ' במדבר, וגם כל יתורי הכתוב "כי אמר ה' להם מות יומתו במדבר".

אכן יראה לפמ"ש לעיל שכל המנין היה להבדיל החיים מן המתים, וגם לפי שנפרצו בזנות הוצרך ליתן שבטי יה עדות לישראל. והנה פירשנו בפ' שמות בפסוק "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", כי התחכמות של מצרים היה כדי שיטמאו בטומאת מצרים ולא יצאו לעולם, כי ידוע כי חטא הברית גורם להכנס הקדושה בקליפה, וזהו התגברות השטן והיצה"ר ורצה הוא יתברך להסיר לעזו ושמן פסול מזרע יעקב שאמרו אם בגופם שלטו בנשותיהם לא כש"כ, ולזה בא האות כי אמרו חז"ל הבא על הערוה בדין שלא תתעבר רק עולם כמנהגו נוהג ושוטים שקלקלו עתידים ליתן את הדין. הנה כי כן רצה הקב"ה להראות עוצם קדושת ישראל איך שמרו גדר הערוה, הגם ששלטו בגופן, לזה בא המופת שהרבו היה שלא בטבע ולא עביד רחמנא ניסא לדבר שהוא בדרך איסור, וזהו וכאשר יענו אותו אז יש לחוש שיתחזק הלעזו אם בגופם שלטו, לזה נתן לב להרבותם שלא כטבע, ואחר שיד' ה' עשתה זאת ששה בכרס אחד בוודאי זרע קדוש וטהור הוא, ובוה יובן מה ששבט לוי שבט הנבחר הם היו המועטים שבכולם

רומז על ג' חלקים. אולי מקום הניחו לי מן השמים והוא נדרש כמין חומר בעזר יוצר כל באומר.

*

כאשר מריתם פי כו'. בכ"ף הדמיון שלפי האמת לא היה מרי, רק לפי גודל מדריגתם נחשב כאילו מריתם. ולקמן בסוף האזינו נאמר "על אשר מעלתם כו' על אשר לא קדשתם כו'", ר"ל שאצלכם נחשב למעל על אשר לא קדשתם.

*

ועפ"ז מובן שפיר כי משה רבינו ע"ה היה יודע שיש להם לשאול כפי הדין שלשה חלקים כמ"ש חו"ל ב"ב קט"ז ב' בנות צלפחד נטלו ג' חלקים בנחלה, חלק אביהם וחלק בנכסי חפר וחלק בכורה, והנה הם לא תבעו רק תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו, א"כ אחר שהכמנויות היו לא היה יודע משה מה בלבן, אם באמת יודעין שמגיע להם שלשה חלקים ואין תובעות רק חלק אחד א"כ היה אסור לפסוק להן יותר, או שמא אין יודעות, יש לפסוק להן ג' חלקים.

ולזה קרב משפטן לפני ה' יתברך יודע תעלומות לבן, ולזה כן בא התשובה מאתו יתברך כן בנות צלפחד דוברות שאין חכמה לאשה להשיג הדין האמתי, לכך לא תבעו רק חלק אחד אבל אתה נתן תתן להם אחוזות נחלה,

מגילת איכה

וזהו אמרו גם כן "הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי כו" זה "אשר הוגה", דייקא שדיבר היה לו להסתפק בדיבור לבטל העונש בפועל, ועם כל זה היה עונש מר ועצום.

ובזה יובן המדרש הנ"ל כי בודאי לפי בחינת הדין הגמור היה חס ושלום כלה ונחרצה ועשה הוא יתברך חסד ושפך חמתו על עצים ואבנים, ואף שהיו גם כן צרות משונות רחמנא ליצילן עם כל זה לא כחטאינו עשה לנו, ואם כן לפי רוב פשעינו אם לא היה מפגי חמתו בדיבור היה חס ושלום כליון חרוץ, ואם כן שפיר עשה פעולה במה שהפגי הוא יתברך חמתו בדיבור וזה אמרו "כי ה' הוגה" שדיבר העונש, יכול על מגן, ר"ל שלא היה שום תועלת להפגי חמתו בדיבור, מאחר שהיה כדי בזיון וקצף גדול, תלמוד לומר "על רוב פשעיה", שלפי גודל החימה ורוב פשע אילולי לא הפגי חמתו בדיבור לא היה נשאר חס ושלום שריד ופליט ואם כן עדיין חסדו נטויה עלינו במה ששפך חמתו המלך בדיבור וגרם שלא היה כליון חרוץ.

(שיורי קומץ המנחה - דרוש לשבת נחמו)

איתא במדרש איכ"ר א לב' כי ה' הוגה, יכול על מגן, תלמוד לומר על רוב פשעיה. ויראה פירושו על פי מה שנאמר להלן פסוק יב "לא אליכם כל עוברי דרך הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי אשר עולל לי אשר הוגה ה' ביום חרון אפו". וכמדומה ששמעתי פירושו כי פירש האלשיך "עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו" (איכה ב' ז') כי איתא בזוהר שכל הקללות העצומות היו כדרך אב המגוזם לבנו שרוצה להלקותו ולרדותו אך בהפלטת הדיבור והגיונם מפגי ריתחא בזאת, עד שלא יעשה לו אחת מני אלף מהרעות אשר גיזם אחר שכבר הפיג ריתחו בדיבור.

ופירשו בזה הקרא "וינחם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו" (שמות לב' יד), כי בדיבור פג ריתחא. ואולם אם לא יצא דיבור העונש כלל, רק העונש במחשבה נתקיים העונש חס ושלום בשלימות.

וזה אמרו בפסוק "עשה ה' אשר זמם", אם עדיין לא הפיג ריתחא בדיבור בא העונש בפועל ודין גמור, ואולם "בצע אמרתו" שאם דיבר להביא העונש בפועל אזי "בצע" שהוא פשר דבר "אמרתו", במה שכבר אמר וגיזם בעונש.

פלפולא דאורייתא סוגית דף היומי

לחן אם היא להללה מצד עצמה כלה כמות שהיא אם היא להללה מצד עצמה אומרים כלה נאה, ואם היא חגיגת או סומא מהללין אותה כלה נאה בעיני החתן, ובית הלל סבירא לחן דאומרים כלה נאה סתם שיהיה משמעותו כאלו נאה בעיני כל, לזה אומרים בית שמאי הרי שהיתה חגיגת וסומא אומרים "לה" דייקא שמה שאומרים לה שהיא נאה גם בעיני המשמחים ובאמת אינה נאה רק להחתן אשר נאותה לו, והתורה אמרה מדבר שקר תרחק, והשיבו מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעינינו או יגננו בעינינו שאין דרך ארץ לומר שעם שהמקח רע לפניך הוא טוב שבוה מראה גנות הקונה, וא"כ כשיאמרו נאה בעיני החתן הרי הוא מגנה החתן עם המקח לכן אומרים סתם כלה נאה וחסידה ואינו דבר שקר, אחר שאפשר שיצדק לפרשו על החתן, ובוה שהחתן יסבור שגם בעיני השאר נאותה להם אין כאן דבר שקר ואיזה דמטעי נפשיה.

ולזה אמרו "לעולם יהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות" פירש רש"י ד"ה תהא, לעשות לאיש כרצונו. ר"ל דלא ניחא ליה לקונה שיפרשו שטוב דוקא בעיני הקונה עם שהוא רע לכל, שבוה מגנה הקונה א"כ ניחא ליה שיקלטוה סתם.

ויצא לנו מזה שאין לומר עליה דבר שקר לגמרי לומר שהיא יפה אם היא כעורה או חגיגת או סומא רק לשון נאה שמורה על שנאותה בעיני החפץ בה, גם אין לומר בפירוש שהיא נאה רק נאה סתם.

(טיב קידושין ס' ס"ה)

לשון השו"ע אבן העזר ס' ס"ה. מצוה לשמוח חתן וכלה ולרקד לפניה ולומר שהיא יפה. ולענ"ד אינו נראה כן דהכי איתא בגמרא כתובות ז'. כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא ובית הלל אומרים כלה נאה וחסידה, אמרו להם בית שמאי לבית הלל הרי שהיתה חגיגת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסידה והתורה אמרה (שמות כג' ז) מדבר שקר תרחק, אמרו להם בית הלל לדבריכם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעינינו או יגננו בעינינו, הוה אומר ישבחנו בעינינו מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת כו'.

וכתבו התוס' ד"ה כלה, כלה כמות שהיא ואם יש בה מום ישתקו, והיא דחוק דמה יגננו בעיני דקאמרי הא שתקי. לכן נלע"ד כי לשון נאה אינו דוקא על תואר היפה רק מצד שטוב הדבר בעיני הרואה כמו "בזאת נאות לכם" (בראשית לד' טו), "נאותה להם" (שם לד' כג) וכן, "נאה להם ונאה לעולם" (בר"ר טו) שאינו על תואר הדבר רק שהוא נאות ומקובל הדבר ההוא.

והנה אם נתן עיניו ליקח חגיגת או סומא לאיזה סיבה או שיהיה מצד ממון או מצד היחוס בודאי נאות לו בזה, ויצדק לומר שהיא נאה בעיני החתן אשר נאות לו להחתן עמה, לכן בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא, אם היא מצד עצמה יפה ונאה בעיני כל רואיה, יצדק עליה לומר סתם נאה שהיא ראויה להיות נאה בעיני כל, לפי שעיקר תפארת היוללה של אשה מפני היופי, נמצא שסתם אמרו נאה הוא מצד היופי, ובית שמאי סבירא